

Vztah institucí Evropské unie k fair trade mezi lety 1997 a 2014

Tento článek se věnuje hlavním momentům oficiální podpory myšlenky fair trade institucemi Evropské unie. Představuje pozice, jaké zaujaly jednotlivé evropské instituce k tématu spravedlivého obchodu v průběhu posledních patnácti let. A odpovídá rovněž na otázky: Proč stále neexistuje jednotná evropská strategie pro fair trade, i když jejím vytvoření vyslovil Evropský parlament podporu již několikrát? A proč je důležité, aby se podpora ekonomiky zaměřené na lidi a udržitelný rozvoj stala důležitým tématem voleb do Evropského parlamentu v roce 2014?

Fair trade je způsob obchodu, který dává příležitost drobným zemědělcům, řemeslníkům a zaměstnancům z chudých zemí tzv. globálního Jihu (jinak také rozvojové země), aby se uživilí svojí vlastní prací za důstojných podmínek. Myšlenka fair trade je stará již více než 60 let, největší růst však tento způsob obchodu začal zaznamenávat zhruba před 15 lety. V té době se o fair trade také začala zajímat Evropská unie spolu se svými jednotlivými institucemi, a to i díky neúnavné podpoře ze strany celosvětového fairtradového hnutí.

První kroky Evropské komise

V roce 1997 je Generálním ředitelstvím pro zemědělství spadajícím pod Evropskou komisi zadán průzkum veřejného mínění¹, který má jak Evropskou komisi, tak evropskou veřejnost informovat o přístupu spotřebitelů k otázce fairtradového původu banánů². Již o dva roky později (1999) vydává Evropská komise své první Sdělení³, ve kterém vyzývá k větší jednotnosti a ukotvení fair trade a také ke zjednodušení certifikací a dalšího označování pro spotřebitele. Spolu s tím Komise uznává, že podpora fair trade spadá pod rámec širších cílů celého Společenství ve vztahu k rozvojové spolupráci, boji proti chudobě, k ekonomickému a sociálnímu rozvoji a také k integraci tzv. rozvojových zemí do světové ekonomiky. Toto Sdělení sama Evropská komise považuje za první krok k vytvoření společného unijního stanoviska k tématu fair trade, nicméně další přímá aktivita ze strany Evropské komise přichází až o deset let později.

V květnu roku 2009 vydává Evropská komise své druhé Sdělení⁴ k tématu fair trade. Komise v něm uznává roli fairtradového hnutí a jeho dosavadní práci při vytvoření stabilního a důvěryhodného způsobu certifikace a označování výrobků. Komise se zde věnuje také zásadní roli sociálně zodpovědného veřejného zadávání. Vyzdvihuje mimo jiné i důležitost fungování neziskového sektoru a občanské společnosti v oblasti fair trade, které zároveň vyzývá k poskytování podpory veřejným institucím při začleňování fair trade do jejich fungování.

Nepřímo je možné za podporu ze strany Evropské komise označit i některá ustanovení z příručky „Buying social“⁵, kterou Komise vydává k tématu veřejných zakázek v roce 2010. Přímo fair trade se zde sice nevěnuje, avšak jeho principy jsou implicitně obsaženy v části týkající se etického veřejného zadávání. S tématem veřejných zakázek také souvisí událost z ledna 2014, kdy je odhlasována finální podoba nové směrnice o veřejném zadávání. Ta zjednodušuje využívání sociálních kritérií (tedy i fair trade) ve veřejných zakázkách a krátce po schválení této směrnice vyjadřuje podporu systému fair trade i celému fairtradovému hnutí komisař pro vnitřní trh Michel Barnier – stává se tak během slavnostního přípitku fairtradovým šumivým vínem⁶.

1 EVROPSKÁ KOMISE. *ATTITUDES OF EU CONSUMERS TO FAIR TRADE BANANAS*. 1997. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_116_en.pdf

2 Banány jsou nejvýznamnějším tropickým ovocem na evropském trhu a ve statistikách jsou od ostatního ovoce dokonce uváděny samostatně.

3 Evropská unie. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL on "fair trade". In: *COM(1999) 619 final*. Brusel, 1999. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1999:0619:FIN:EN:PDF>

4 Evropská unie. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE: Contributing to Sustainable Development: The role of Fair Trade and non-governmental trade-related sustainability assurance schemes. In: *COM(2009) 215*. Brusel, 2009. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0215:FIN:EN:PDF>

5 EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Employment a Unit C DIRECTORATE-GENERAL FOR THE INTERNAL MARKET AND SERVICES. *Buying social: a guide to taking account of social considerations in public procurement*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. ISBN 978-927-9187-384. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=en>

6 FAIR TRADE ADVOCACY OFFICE. Toast to Fair Trade in Public Procurement. *Fair Trade Advocacy*

Postoj Evropského parlamentu

Prvním zásadním okamžikem, kdy Evropský parlament výslovně podporuje myšlenku fair trade, je vydání Usnesení Evropského parlamentu věnující se tématu fair trade v roce 2006⁷. Parlament v něm vyslovuje uznání celému konceptu fair trade. Uznává jeho benefity pro rozvoj, odstraňování chudoby ve světě a pro vzdělávání spotřebitelů. Evropský parlament také při té příležitosti vyzývá Evropskou komisi k vytvoření evropského rámce pro fair trade a k jeho další podpoře.

O čtyři roky později (2010) se Evropský parlament tématu fair trade věnuje opět, a to ve svém Usnesení věnujícím se novému vývoji v oblasti veřejných zakázek⁸. Parlament v něm vyzývá Evropskou komisi, aby podpořila veřejné zadavatele ve využívání fairtradových kritérií ve veřejných zakázkách, a to na základě definice fair trade obsažené v Usnesení Evropského parlamentu z roku 2006 a v souladu se všemi následujícími dokumenty vydanými evropskými institucemi.

Krátké ustanovení týkající se fair trade přidává v roce 2011 Evropský parlament i do svého Usnesení o nové obchodní politice pro Evropu v rámci strategie Evropa 2020⁹. Fair trade je zde uveden jako nutná součást mezinárodní obchodní politiky založené na svobodném a volném obchodu. Parlament zároveň opětovně vyzývá Evropskou komisi, aby zajistila koordinované politiky v zájmu podpory fair trade. V roce 2012 zmíní Evropský parlament fair trade také ve svém Usnesení o strategii „Obchodem za změnu“¹⁰, když jej uvádí jakožto jeden z nástrojů rozvoje regionu jižního Středomoří v souvislosti s událostmi arabského jara.

Fair trade v průběhu let získává také oficiální podporu ze strany dvou předsedů Evropského parlamentu, a sice v květnu 2011 vyjadřuje svou oficiální podporu systému fair trade dopisem Jerzy Buzek (frakce EPP), o rok později potom ve svém prohlášení Martin Schulz (frakce S&D)¹¹.

Ostatní institucionální podpora

Evropský ekonomický a sociální výbor vydává v letech 2005 a 2010 dvě stanoviska k tématu fair trade¹².

Office [online]. 2014, 15. 2. 2014 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://www.fairtrade-advocacy.org/ftao-publications/press-releases/press-release-2013/677-toast-to-fair-trade-in-public-procurement>

7 Spravedlivý obchod a rozvoj: Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji. In: (2005/2245(INI)). 2006. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P6-TA-2006-0320+0+DOC+PDF+V0//CS>

8 Nový vývoj v oblasti veřejných zakázek: Usnesení Evropského parlamentu ze dne 18. května 2010 o novém vývoji v oblasti veřejných zakázek. In: (2009/2175(INI)). 2010. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2010-0173+0+DOC+PDF+V0//CS>

9 Nová obchodní politika pro Evropu v rámci strategie Evropa 2020: Usnesení Evropského parlamentu ze dne 27. září 2011 o nové obchodní politice pro Evropu v rámci strategie Evropa 2020. In: (2010/2152(INI)). 2011. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2011-0412+0+DOC+PDF+V0//CS>

10 Obchodní a investiční strategii EU pro oblast jižního Středomoří po arabském jaru: Usnesení Evropského parlamentu ze dne 10. května 2012 o strategii Obchodem za změnu: obchodní a investiční strategie EU pro jižní Středomoří v návaznosti na jarní revoluce v arabském světě. In: (2011/2113(INI)). 2012. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2012-0201+0+DOC+PDF+V0//CS>

11 FAIR TRADE ADVOCACY OFFICE. Former president of the European Parliament Jerzy Buzek (Poland) on the World Fair Trade Day. *Fair Trade Advocacy Office* [online]. 2011, 13.5.2011 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://www.fairtrade-advocacy.org/about-fair-trade/what-decision-makers-say/681-former-president-of-the-european-parliament-jerzy-buzek-poland-on-the-world-fair-trade-day> + FAIR TRADE ADVOCACY OFFICE. European Parliament Hosts Fair Trade Breakfast on Public Procurement. *Fair Trade Advocacy Office* [online]. 2012, 3.10.2012 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://www.fairtrade-advocacy.org/ftao-publications/press-releases/press-release-2012/412-european-parliament-hosts-fair-trade-breakfast-on-public-procurement40>

12 EVROPSKÝ EKONOMICKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR. *Opinion of the European Economic and Social Committee on 'Ethical Trade and Consumer Assurance Schemes'*. 2005. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:028:0072:0081:EN:PDF> + EVROPSKÝ EKONOMICKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR. *Opinion of the European Economic and Social Committee on the 'Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee: Contributing to sustainable development: the role of fair trade and non-governmental trade-related sustainability assurance schemes'*. 2010. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:339:0053:0056:EN:PDF>

Výbor potvrzuje zásadní roli konceptu fair trade a jeho alternativ v oblasti udržitelného ekonomického rozvoje.

Již v roce 2010 se fair trade implicitně dostává také do revidované verze Strategie pro udržitelný rozvoj¹³ vydávané Radou Evropské unie. Součástí této strategie je podpora udržitelnému byznysu vč. zodpovědného veřejného zadávání.

Ke Sdělení Evropské komise z roku 2009 se počátkem roku 2010 vyjadřuje svým Stanoviskem také Výbor regionů¹⁴. Stanovisko Výboru zahrnuje jednak souhlas s obsahem sdělení Komise o důležité roli fair trade. Zároveň Výbor regionů vyzývá Evropskou komisi, aby zvážila ještě větší podporu konceptu fair trade, především v těch zemích EU, ve kterých fair trade zatím není tolik rozvinutý. Vyzdvihuje také, stejně jako Komise, zásadní roli místních a regionálních samospráv v oblasti sociálně zodpovědného veřejného zadávání.

Klíčovým rozhodnutím, které ukotvuje roli fair trade ve veřejných zakázkách v Evropské unii, je rozsudek Evropského soudního dvora ve sporu Evropské komise proti Nizozemskému království (2012)¹⁵. Evropská komise podala žalobu na Nizozemské království u Evropského soudního dvora a domáhala se určení, že Nizozemské království nesplnilo povinnosti v oblasti zákazu diskriminace vyplývající ze směrnice o veřejném zadávání z roku 2004. Provincie Severní Holandsko totiž požadovala v technické specifikaci vyhlášené veřejné zakázky značky Max Havelaar (Fairtrade) a EKO (bio), nebo přinejmenším značky založené na srovnatelných kritériích. Evropský soudní dvůr v této věci rozhoduje ve prospěch Nizozemského království a výslovně určuje, že je možné využívat sociální kritéria jako součást veřejného zadávání, a to v takovém případě, kdy je umožněno požadovaná minimální kritéria doložit i jiným způsobem než uvedenými značkami certifikací. Tím dal Evropský soudní dvůr právní jistotu v oblasti veřejných zakázek a zadavatelé tak již nemusejí mít obavy ze špatně vypsane veřejné zakázky, pokud se rozhodnou požadovat eticky vyráběné produkty.

Závěrem

Jak vyplývá z předchozích odstavců, oficiální institucionální podpora myšlenky fair trade v Evropské unii není ničím zcela novým. Jak lze však vyčíst z dostupných dokumentů i z mnohaleté zkušenosti evropského fairtradového hnutí, důležité je převést podporu fair trade na úrovni Evropské unie do praxe. To znamená především zkoordinovat jednotlivé politiky Evropské unie takovým způsobem, aby společně dávaly dobrý základ pro ekonomiku a byznys, ve kterých jsou lidé a udržitelný rozvoj na prvním místě (což úzce souvisí s tématem tzv. soudržnosti politik pro rozvoj). Za tím účelem by na úrovni celého Společenství jistě měla vzniknout strategie pro prosazování principů fair trade v Evropě, tak jak k tomu již několikrát vyzval Evropský parlament i další evropské instituce. Důležité také je, aby evropské, potažmo i národní veřejné instituce šly příkladem a samy podporovaly takový model využívání veřejných prostředků, který je zodpovědný z pohledu ekologické i sociální dlouhodobé udržitelnosti.

Autor článku: Tomáš Bílý, NaZemi

13 Review of the EU Sustainable Development Strategy. In: 10117/06. Brusel, 2006. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2010117%202006%20INIT>

14 VÝBOR REGIONŮ. STANOVISKO Výboru regionů: PŘÍSPĚVEK K UDRŽITELNÉMU ROZVOJI: ROLE SPRAVEDLIVÉHO OBCHODU A NEVLÁDNÍCH KONCEPCÍ ZÁRUK UDRŽITELNOSTI V SOUVISLOSTI S OBCHODEM. Brusel, 2010. Dostupné z: <http://coropinions.cor.europa.eu/coropiniondocument.aspx?language=cs&docnr=214&year=2009>

15 ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA: Ve věci C-368/10. In: 2012. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=623895>